

rina: arbúcia» (ib , § 601)

«Jo m partí de Messina --- ab un --- leny armat ab mi ensems --- e fom en la illa de Gerba ---; e tantost presem terra al castell, e entram dins; e --- trobé axí gran guerra de dins con defora --- e tantost fui fer un vall, ab mur ---; e dins aquell vall e aquell mur jo fui fer moltes cases [‘ll. *cusa* = barraca] de teules, d’estores e de *rama*; e --- de Moàbia, de nit, ab llurs mullers e ab llurs infants, vengren a mi e --- jo donava ració --- que n vivien ---», Muntaner (§ 252, VII 22.4).¹⁰ «Galvany, tu est sí vell arbre que no és mēsa en tu *rama* ne fulla ne fruyt: ¿com no t pēnsas [‘cures de’; trad. *car te porpense*] almēns que N. Sr. aya de tu la mo<I>la [‘el cor o medulla de la fusta’ trad *la moele*] e la scorxa, pus que l’ènemic à de tu lo fruyt e la *fula*?» (trad. fr. ant. *la flor*), en la versió de la *Questa* del mall Reixac (120.4; observem el contrast entre el sing. *fruyt* i els collectius *rama* i *fulla*) altre text del S. XIV

I ja en una obra del S. XIII: «Si han estat 30 ans --- o pus, d’aquels arbres, *rames* ne rayus ne altres coses, no deven ésser --- tallades per los veyns --- mas los arbres que no auran aquí estat per 30 anys, los veyns d’aquels arbres, les *rames* que pengen devés la sua honor --- poden sí s volen, taylor; e --- si ls arbres de son veí, per antics que sien, crexen tant --- que contrasten que --- la honor de son veí --- no pusca laurar --- deven totes aqueles *rames* e les rails tallar», *Cost Tort.* (Ol , p. 137, III, xi, 21).

I en el XV, sense excloure’n els val.: «los moros, que fugir los veyen, cuytaren lo més que pogueren; com foren dins lo portell, que per altra part passar no podien, ficaven-se aquells grans de coure per les soles dels peus, com lo --- rey hermità --- véu aturar los moros per les nafres de la lavor dels spinacs, e altres qui cahien en los pous, qui eren cuberts de *rama*, e, de sus, terra; lavors lo rey --- a cridar: Oh cavallers --- firam ---!», JoMartorell (Ag. I, 73 20); «tots los manaments que la ley e los profetes escriuen --- dins aquest compendi se comprenen, axí com totes les *rames*, de la rael de l’arbre proceheixen», Roís de Corella (*Cartoixà* I, 137v^o).

Aquí cal també tenir en compte que hi ha alguns exemples on *rama* és un mer sinònim, bell luxe estilístic, de *branca*: «quant un hom --- té los peus en una *rama*, e ab les mans que cull les cireres; mas, si la *rama* on té los peus se trenque, què fa? Tant tost gita les mans alt, a les *rames* --- e ascí se té fort. Sus-així nosaltres: l’arbre és lo món; lo fruyt ---, pompes, avarícies --- e quan tu veus que la *rama* on tens los peus comença a croxir: quan --- te pren --- les mans te tremolen --- deuste aferrar a la *rama* alta, ço és, a la glòria de paraís, per bones obres ---», StVicentF (*Serm* I, 129 5ss) «Aquests delts que hòmens han, / del sensual han de surtir / --- / e tant res no prea e l món / com honor e diners e fama: / sobre aquesta flaca *rama* / tot home fa sos tempraments», Ausiàs (CXXVIII, v. 262).

Rama en cat. ha estat, doncs, en el lèxic de sempre, un sinònim de ‘brancatge’, molt més proper a *ramalla*,

que a *branca*; fins a la 2.ª i 3.ª aparició en St Vicent, i en la d’Ausiàs Marc, s’entén tant el brancom com la branca una, com ho acaba d’aclarir Lacav: «arbre que té molta *rama*; aquell arbre posa molta *rama*; lloc cubert de *rames* per estar a l’ombra», «pendre la fresca en un lloc cubert de *rames*», «aclarir les *rames* massa espesses de un arbre». *AlcM*, amb el seu estil telegràfic, i la seva obsessió del castellà, no ho veu o no ho diu prou clarament, § 2.

Millor els bons poetes mallorquins: «son dolç cantusseig / és de merla esclava / o d’agrest todó / ocult dins la *rama*?», BGuasp (*IdOr* IX, 56) Així segueix predominant en el parlar rural de tot el territori (supra, *CostManc*), o bé alternant amb altres distincions restrictives, fit a fit del mot bàsic *branca*. A Mallorca, en la vella tradició bosquerola dels carboners i lleuyaters de Banyalbufar: omplen la sitja amb *řáma d’əuzina* (1964); consta al Priorat (pobles de parlar tan pur com Vinebre i Torre de l’Espanyol) que per a branca grossa de l’olivera, s’ha de dir «lo *buskál*», car la *řáma* és el conjunt de branquetes (1936). És clar que ho poden dir en plural, en la tendència sempiterna del poble a acumular marques distintives (no ens deixem picar els dits ..): «Amb què les barreres, les tanques? —*řámez de beřáné*» responen a la baixa vall de Boí (Barruera, 1953). Altrament, a Esterri de Cardós: «*rames*?... No», explicant que són les ramificacions d’un arbre, més petites que les *bránkes* (1934); més inexpert en els anys abans, vaig anotar-hi *řáma* com a usual a Farrera (1933), i a Tor (1932), però a Tor ja aclariren: «si és petit» (potser pensant en les que formen la ramassa o ramalla).

En un mot, tant se val que ho diguin en plural o en singular collectiu. «—Joseph, culliu-me una poma. / —María, culliu-la vós—. / Las *rametas* se’ls abaxan, per virtut del Criador», MilàF (*Romllo*, 56 7); i Pujol-Puntí ens fan saber en el volum pòstum (p. 17), que abans de morir en recollí una il·lustradora variant (amb bella tornada): «los àngels del cel ne baixen y a la *rama* ’s posen tots. / De la flor surtia la *rama* - de la *rama* naxia la fló». Per als romancistes, i el poble que els fa cantar, *rama* sing. i *rametes* pl. eren, doncs, equiparats i intercanviables. *Rameta* [Belv.]: a les Garrigues cacen les perdius amb *řaméta* ‘la branca d’oliver o llentiscle darrere la qual s’amaga el caçador’ (Cogul, Albagés, 1936).

En llenguatges veïns i afins les distincions hi són també — no les mateixes, és clar: els zelosos ramaders de la vall d’Ossau, com a senyal d’una partió, fan constar repetidament que «ficaven una *rame* verde» (p. ex., en doc de 1457, del *Cartulari* B, 273); doncs: no pas una branca qualsevol sinó una de cabdal d’un arbre, encara viva.

Deixem les accs. secundàries en els qui ens hi han precedit tan bé; amb dues excepcions de qualitat: «L’escultor --- Llorenç Rosselló --- era descendent, per línia mascle directa, d’un Llorenç poeta --- nèt de Brn. Rosselló --- poc després de la conquesta; en el S. XVI, la *rama* de què procedeix habitava ja en la vall d’Alaró --- les dues *branques* són sortides del mateix